CZYNNIKI SFERY ZEWNĘTRZNEJ WPŁYWAJĄCE NA KSZTAŁT PRAWA W ZAKRESIE GOSPODAROWANIA ODPADAMI

Joanna Sylwia Kierzkowska

GSW

Gdańsk 2018

Recenzent
prof. zw. dr hab. Andrzej Powałowski

Wszystkie rysunki, wykresy itp. dostępne w kolorze on-line:
http://gsw.gda.pl/wydawnictwogsw/2018-098-czynniki-sfery-zewnetrznej-wplywajace-na-ksztalt-prawa

Wszystkie fotografie pochodzą ze zbiorów własnych autorki

Redakcja
Projekt okładki
Tomasz Mikołajczewski

Wydanie pierwsze, objętość 21,6 ark. wyd., Gdańsk 2018

Druk i oprawa
Sowa-Druk na Życzenie, www.sowadruk.pl, tel. 22 431 81 40
Sowa Sp. z o.o., 05-500 Piaseczno, ul. Raszyńska 13

© Copyright by Gdańska Szkoła Wyższa, Gdańsk 2018

GSW
GDAŃSKA SZKOŁA WYŻSZA

Wydawca
WYDAWNICTWO GDAŃSKIEJ SZKOŁY WYŻSZEJ
do 2011 r. pod nazwą Wydawnictwo Gdańskiej Wyższej Szkoły Administracji
80-875 Gdańsk, ul. Biskupia 24B
tel. 58 305 08 12, tel. 58 305 08 89
Zamówienia: wydawnictwo@gsw.gda.pl

http://gsw.gda.pl/WYDAWNICTWO

ISBN 978-83-89762-98-6

Spis fotografii

Fotografia 1. Automat do przyjmowania butelek zwrotnych w Wilnie, ujęcie pierwsze 30

Fotografia 2. Automat do przyjmowania butelek zwrotnych w Wilnie, ujęcie drugie 31

Fotografia 3. Automat do przyjmowania butelek zwrotnych w Wilnie, ujęcie trzecie 31

Fotografia 4. Instrukcja obsługi automatu do butelek zwrotnych 32

Fotografia 5. Wileński klient korzystający z automatu do butelek zwrotnych 32

Fotografia 6. Paragon otrzymany przez klienta korzystającego z automatu do butelek 33

Fotografia 7. Części starego telewizora wyrzucone do lasu w „Borach Tucholskich" 150

Fotografia 8. Obudowy na worki z odpadami ustawione przy schronisku PTTK nad Morskim Okiem 159

Fotografia 9. Drewniane boksy na worki do odpadów ustawione na parkingu leśnym w gminie Cekcyn 159

Fotografia 10. Ogrodzenie wykonane z odpadów produkcyjnych 179

Fotografia 11. Kosze na odpady komunalne typu „dzwon" zastosowane na Łotwie przy stacji benzynowej umiejscowionej na trasie z Tallina do Tartu 220

Fotografia 12. Kosze na segregowane odpady komunalne na jednym z tzw. „osiedli blokowych" w miejscowości Tuchola w województwie kujawsko-pomorskim 220

Fotografia 13. Kontenery na odpady na plaży w miejscowości Połąga na Litwie 222

Fotografia 14. Deptak w centrum litewskiej Połągi 222

Fotografia 15. Kontenery na odpady koloru żółtego ustawione w Estonii na wyspie Sarema w pobliżu wsi Kaali 223

Fotografia 16. Zielone kontenery na „tekturę i papier" zastosowane w Estonii 223

Fotografia 17. Kontenery koloru zielonego przeznaczone na odpady komunalne na Litwie 224

Fotografia 18. Duże czarne kosze na szkło i plastik na Łotwie 224

Fotografia 19. Kosz na makulaturę stosowany na Łotwie.....224
Fotografia 20. Kontenery na odpady segregowane na Litwie.....225

Spis rycin

Rycina 1. Logo firmy gospodarującej odpadami „Eko-Region” z Bełchatowa 155

Rycina 2. Cztery typy cywilizacji 163

Rycina 3. Podział odpadów promieniotwórczych wynikający z art. 47 Prawa atomowego 169

Rycina 4. Wzory tablic oznakowania transportu odpadów na terenie kraju oraz środków transportu transgranicznego zgodne z „Załącznikiem nr 1” i „Załącznikiem nr 2” rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 7 października 2016 r. w sprawie szczegółowych wymagań dla transportu odpadów 254

Spis wykresów

Wykres 1. Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych pochodzących z gospodarstw domowych w wybranych krajach UE i Szwajcarii, lata: 2000 i 2010 (kg/mieszkaniec) 34

Wykres 2. Odpady komunalne wytworzone w latach: 2000, 2005, 2010, 2011, 2012 i 2013 w Polsce (kg/mieszkaniec) 34

Wykres 3. Odpady komunalne wytworzone w Rosji łącznie z odpadami płynnymi przewożonymi przez szambiarki (kg/mieszkaniec) 41

Wykres 4. Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych pochodzących z gospodarstw domowych w Japonii i Korei Południowej w latach: 2000 i 2010 (kg/mieszkaniec) 43

Wykres 5. Odpady komunalne wytworzone w Japonii i Korei Południowej w latach: 2000, 2005, 2010, 2011 i 2012 (kg/mieszkaniec) 43

Wykres 6. Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych pochodzących z gospodarstw domowych w Kanadzie, USA i Meksyku w latach: 2000 i 2010 (kg/mieszkaniec) 46

Wykres 7. Odpady komunalne wytworzone w USA i Meksyku w latach: 2000, 2005, 2010, 2011 i 2012 (kg/mieszkaniec) 46

Wykres 8. Odpady komunalne wytworzone w Brazylii w latach: 2000, 2005, 2010, 2011 i 2012 (kg/mieszkaniec) 47

Wykres 9. Wybór prawdopodobieństwa powstania ryzyka w zakresie gospodarowania odpadami 65

Wykres 10. Ocena prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka w zakresie gospodarowania odpadami na tle polityki wewnętrznej kraju 65

Wykres 11. Wpływ polityki wewnętrznej kraju na gospodarowanie odpadami w ocenie studentów BSW 66

Wykres 12. Procentowa ilość gospodarstw domowych deklarujących wskazany rodzaj frakcji, który jest wytwarzany w największej ilości 146

Wykres 13. Deklarowana ilość wytwarzanych odpadów zmieszanych w gospodarstwach domowych w ciągu jednego miesiąca 147

Wykres 14. Deklarowana ilość odpadów posegregowanych w gospodarstwach domowych w ciągu jednego miesiąca 147

Wykres 15. Struktura próby badawczej w oparciu o miejsce zamieszkania ankietowanego 148

Wykres 16. Struktura próby badawczej w oparciu o reprezentowane środowisko zawodowe 149
Wykres 17. Typ reakcji na odpady dostrzegane na spacerze 150
Wykres 18. Struktura wykształcenia badanych respondentów 151
Wykres 19. Wybrane czynniki jako deklarowane determinanty segregowania lub braku segregacji odpadów 152
Wykres 20. Wyznaczniki rozumienia pojęcia „życia ekologicznego" 160
Wykres 21. Dostrzegane w otoczeniu przykładowe przejawy „mody na ekologię" 161
Wykres 22. Przykładowe wyznaczniki „życia Eko" 162
Wykres 23. Ilość odpadów komunalnych powstających w miastach w przykładowych krajach w latach 1975-1995 167
Wykres 24. Wybrane działania na rzecz zmniejszenia ilości odpadów preferowane przez respondentów 172
Wykres 25. „Czynniki sfery zewnętrznej" wpływające na kształt prawa odpadowego (gospodarowania odpadami) w Polsce 297

Fotografia 2. Automat do przyjmowania butelek zwrotnych w Wilnie, ujęcie drugie
Źródło: Zasoby własne, Wilno, 19 sierpnia 2016 r.

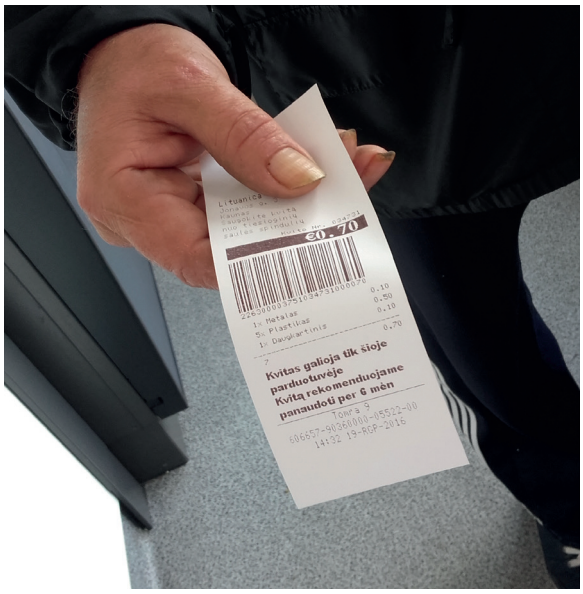
Fotografia 3. Automat do przyjmowania butelek zwrotnych w Wilnie, ujęcie trzecie
Źródło: Zasoby własne, Wilno, 19 sierpnia 2016 r.

Fotografia 4. Instrukcja obsługi automatu do butelek zwrotnych
Źródło: Zasoby własne, Wilno, 19 sierpnia 2016 r.

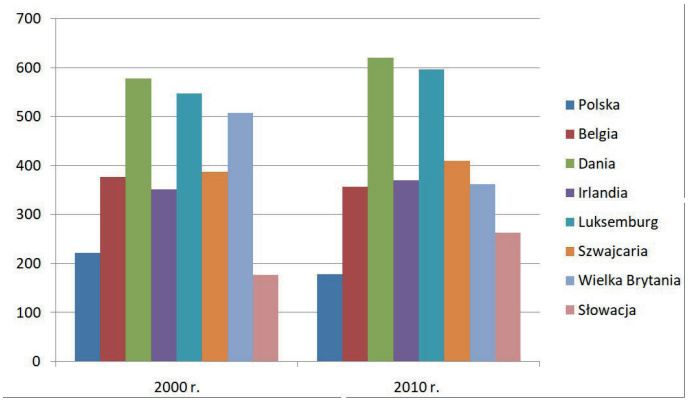

Fotografia 5. Wileński klient korzystający z automatu do butelek zwrotnych
Źródło: Zasoby własne, Wilno, 19 sierpnia 2016 r.

Fotografia 6. Paragon otrzymany przez klienta korzystającego z automatu do butelek
Źródło: Zasoby własne, Wilno, 19 sierpnia 2016 r.

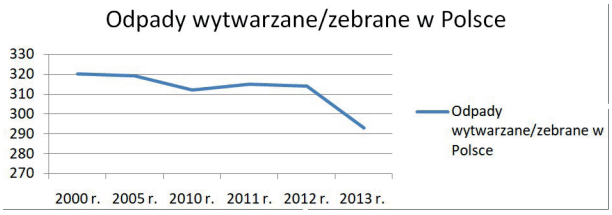
Jeśli chodzi o produkowanie odpadów przez gospodarstwa domowe w kilogramach przypadających na jednego mieszkańca, badania muszą być ograniczone jedynie do wybranych okresów oraz wybranych państw Unijnych. Dane Głównego Urzędu Statystycznego zebrane jako „Roczniki Statystyki Międzynarodowej" zawierają bardzo fragmentaryczne dane w zakresie gospodarki odpadowej. Pomimo, że próba sporządzanie klasyfikacji porównawczej następuje w styczniu 2016 r., to GUS we wskazywanych rocznikach prezentuje dane o odpadach maksymalnie do 2013 r., pomimo iż cały dokument dotyczy okresu sprawozdawczego włączając w dane z innych obszarów aż do 2015 r. Zebrane statystyki nie odnoszą się także do wszystkich krajów europejskich, a w większości roczników wybiórczo brakuje danych, co powoduje duże trudności badawcze. Ze względu na powyższe w zakresie ilości produkowanych odpadów w gospodarstwach domowych postanowiono wskazać dane siedmiu państw unijnych, których ilości były osiągalne zarówno z 2000 r., jak i po 10 latach gospodarki odpadami. Do statystyk włączono także Szwajcarię. Wszystkie dane są oddzielnymi wartościami ze wskazywanych lat w Tabeli 1.

Wykres 1. Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych pochodzących z gospodarstw domowych w wybranych krajach UE i Szwajcarii, lata: 2000 i 2010 (kg/mieszkaniec)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyki Międzynarodowej. Część IV. Dział 2 „Stan i ochrona środowiska"*, dostępny na http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyki-miedzynarodowej-2015,10,3.html#, dostęp na dzień 23 stycznia 2016 r.

Analiza problematyki wytwarzanych w gospodarstwach domowych odpadów jest na tyle ciekawa w zestawieniu z bogaceniem się społeczeństwa, że temu problemowi poświęcona będzie cała grupa zagadnień w oddzielnym rozdziale. Tu istotnym jest aby dostrzec w powyższych danych, iż Polska jest krajem produkującym najmniej odpadów spośród badanych państw oraz to, iż dla przykładu Anglia odnotowała znaczący spodek w tym względzie. Natomiast gospodarstwa domowe Danii i Luksemburgu w badanych latach produkowały blisko trzy razy tyle odpadów co polskie domy.

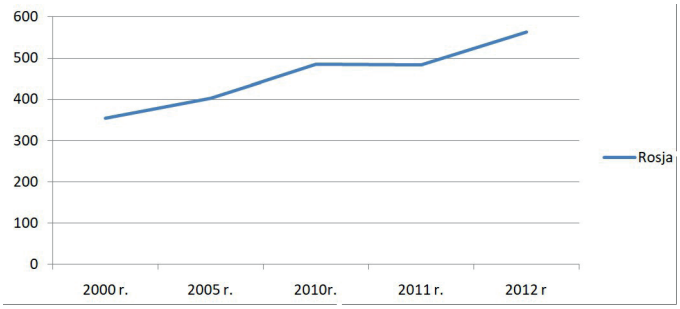

Wykres 2. Odpady komunalne wytworzone w latach: 2000, 2005, 2010, 2011, 2012 i 2013 w Polsce (kg/mieszkaniec)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, Rocznik *Statystyki Międzynarodowej. Część IV. Dział 2 „Stan i ochrona środowiska"*, dostępny na http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyki-miedzynarodowej-2015,10,3.html#, dostęp na dzień 23 stycznia 2016 r.

Powyższy wykres pokazuje, że ilość wytwarzanych odpadów na jednego mieszkańca w Polsce odnotowuje tendencję spadkową. Jednak należy podkreślić, że dane statystyczne z GUS w 2000 i 2005 r. są wartościami ilości „zebranych" odpadów, co jak wiadomo nie musi się pokrywać z danymi o faktycznej ilości „wytwarzanych"

narodowych, co nie przeszkadza mu w budowie w nich luksusowych obiektów z pominięciem prawa środowiskowego i aresztowaniach przedstawicieli „Greenpeace"[46].

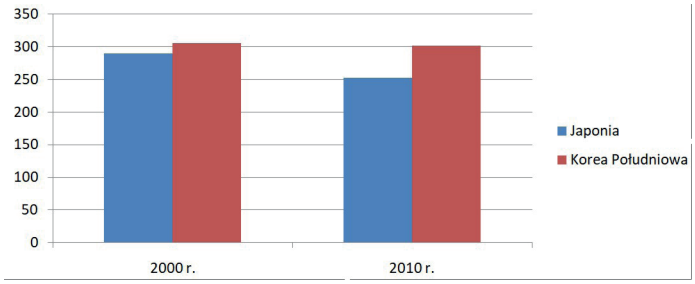
Wykres 3. Odpady komunalne wytworzone w Rosji łącznie z odpadami płynnymi przewożonymi przez szambiarki (kg/mieszkaniec)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyki Międzynarodowej. Część IV. Dział 2 „Stan i ochrona środowiska"*, dostępny na http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyki-miedzynarodowej-2015,10,3.html#, dostęp na dzień 24 stycznia 2016 r.

O odpadach w Rosji trudno jest pisać, gdyż ich problem nie był dostrzegany przez lata. Składowanie odpadów, w tym w szczególności odpadów o charakterze niebezpiecznym w czasach Związku Radzieckiego było normą. Do dnia dzisiejszego działają w Rosji składowiska niespełniające podstawowych standardów środowiskowych. Na szczęście prawodawstwo rosyjskie próbuje rozwiązać ten problem. Od lat pracowano nad nowelizacją ustawy federalnej z dnia 24 czerwca 1998 r. o odpadach produkcyjnych i konsumpcyjnych. Finał tych prac legislacyjnych planowano na początek 2016 r. Wskazywany akt w rozumieniu polskich przepisów normuje kwestię odpadów przemysłowych i odpadów komunalnych. Celem ustawy jest upowszechnienie i zachęcanie do recyklingu. Całość unormowań wzorowana jest na przepisach unijnych. Dlatego poza recyklingiem eksponowany jest odzysk energii, a w zakresie podmiotowej odpowiedzialności na wzór europejski wskazuje się na producentów i posiadaczy odpadów[47]. Planowane jest także wprowadzenie opłat środowiskowych na rzecz Rządowego Funduszu Gospodarki Odpadami. Brak odpowiednich, kompatybilnych przepisów ze strony rosyjskiej powoduje dużo problemów z obrotem międzynarodowym, zwłaszcza przewozem ich między krajami europejskimi, Ukrainą i Rosją. Obecnie w dobie sankcji unijnych wobec Rosji, problemem szczególnym dla przedsiębiorców jest konieczność uzyskania zezwolenia na sprzedaż, dostawę, przekazanie lub wywóz, bezpośrednio lub pośrednio, produktów wymienionych w załączniku II rozporządzenia Rady (UE) Nr 833/2014 z dnia 31 lipca 2014 r. dotyczącym środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (zmieniona

[46] W 2013 r. zatrzymano m.in. Polaka, który na statku „Arctic Sunrise" pod banderą Holandii na Morzu Barentsa protestował przeciwko wydobyciu ropy naftowej w Arktyce.

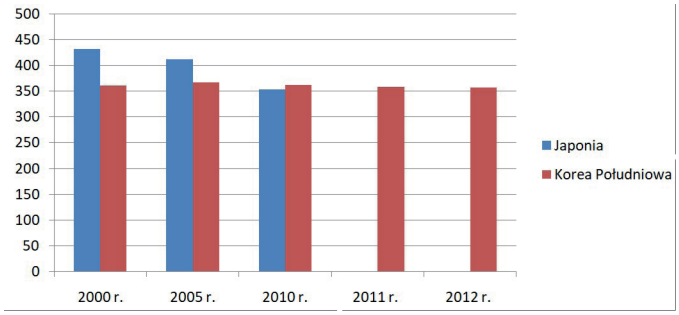
[47] Http://english.pravda.ru/russia/economics/26-06-2013/124947-russia_garbage-0/, dostęp na 20 grudnia 2015 r.

Wykres 4. Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych pochodzących z gospodarstw domowych w Japonii i Korei Południowej w latach: 2000 i 2010 (kg/mieszkaniec)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyki Międzynarodowej. Część IV. Dział 2 „Stan i ochrona środowiska"*, dostępny na http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyki-miedzynarodowej-2015,10,3.html#, dostęp na dzień 23 stycznia 2016 r.

Jeśli chodzi o ilość wytwarzanych odpadów komunalnych w całości (Wykres 5), to wartości są wyższe zarówno w Japonii, jak i Korei Południowej. Niestety nie można stwierdzić, czy tendencja spadkowa w Japonii nadal jest utrzymana. Brakuje bowiem w GUS danych z „Kraju Kwitnącej Wiśni" za lata 2011-2012. Korea Południowa natomiast wytwarza odpady komunalne na zbliżonym poziomie oscylującym wokół 360 kg na osobę.

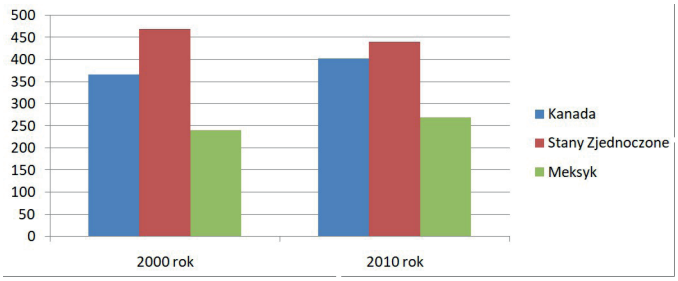

Wykres 5. Odpady komunalne wytworzone w Japonii i Korei Południowej w latach: 2000, 2005, 2010, 2011 i 2012 (kg/mieszkaniec)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyki Międzynarodowej. Część IV. Dział 2 „Stan i ochrona środowiska"*, dostępny na http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyki-miedzynarodowej-2015,10,3.html#, dostęp na dzień 23 stycznia 2016 r.

1.3. Amerykański rynek odpadów

Określenie rynku amerykańskiego jako przestrzeni geopolitycznej na wstępie wymaga dokonania analizy tego zagadnienia. Badanie geopolityki wymaga doprecyzowania geograficznego obszaru badawczego. Dlatego na wstępie trzeba podkreślić, że analizowany tu zakres obejmować będzie oba kontynenty określane mianem „Ameryki", czyli „Amerykę Północną" i „Amerykę Południową". Choć polityka obu

Wykres 6. Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych pochodzących z gospodarstw domowych w Kanadzie, USA i Meksyku w latach: 2000 i 2010 (kg/mieszkaniec)
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyki Międzynarodowej. Część IV. Dział 2 „Stan i ochrona środowiska"*, dostępny na http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyki-miedzynarodowej-2015,10,3.html#, dostęp na dzień 23 stycznia 2016 r.

Z kolei Wykres 7 może świadczyć o tendencjach wytwarzania odpadów w Ameryce Północnej i Ameryce Łacińskiej. Do ich pokazania posłużą dane z GUS, których zakres choć mocno fragmentaryczny, daje możliwość formułowania wniosku, iż USA produkuje ponad jeszcze raz tyle odpadów co Meksyk. Jednak niestety tendencja w tym kraju też jest wzrostowa, a Stany Zjednoczone nie odnotowują aż takich spadków, by mówić o spektakularnym sukcesie.

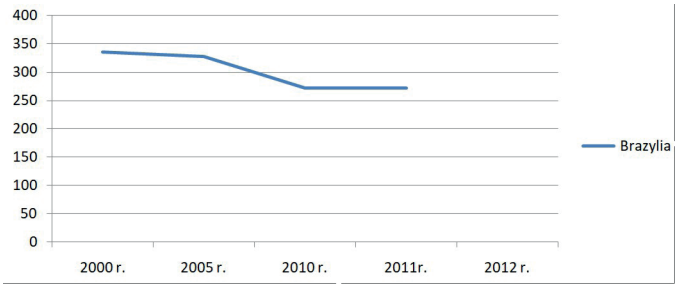
Wykres 7. Odpady komunalne wytworzone w USA i Meksyku w latach: 2000, 2005, 2010, 2011 i 2012 (kg/mieszkaniec)
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyki Międzynarodowej. Część IV. Dział 2 „Stan i ochrona środowiska"*, dostępny na http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyki-miedzynarodowej-2015,10,3.html#, dostęp na dzień 23 stycznia 2016 r.

Pojawienie się wyżej terminu „Ameryki Łacińskiej" determinuje do podjęcia problemu geopolityki tego regionu. Niegdysiejsza ekspansja kolonialna Hiszpanii i Portugalii rozpoczęła wyścig, który trwał do XX wieku, w którym to nastąpiła dekolonizacja regionu. Podział wpływów na portugalskie i hiszpańskie przekładał się na podziały administracyjne oraz podziały myśli geopolitycznej[59] na kontynencie

[59] Por. M.F. Gawrycki, *Geopolityka w myśli i praktyce politycznej Ameryki Łacińskiej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007, s. 65-77.

Ameryki Południowej. Ukształtowała się latynoamerykańska myśl polityczna. Jak podkreśla M.F. Gawrycki, znaczącą rolę odgrywała w niej „przestrzeń", a „geopolitycy dalecy byli od traktowania [jej] tylko w kategoriach geograficznych"[60]. Jednak znaczenie geograficznego położenia nie da się bagatelizować. Przestrzeń kontynentu otoczonego na wschodzie Oceanem Atlantyckim, a na zachodzie Oceanem Spokojnym powodowała walki o strefy wpływów nie tylko na lądzie, ale także w zakresie prawa do morza, czego przykładem są roszczenia zgłoszone w 1947 roku przez Chile i Peru do ustanowienia 200 m strefy morza terytorialnego[61]. Szczególne położenie „Ameryki Łacińskiej" stało się instrumentem polityki zagranicznej tego regionu. Obecnie tym terminem określane jest 20 państw oraz 9 terenów autonomicznych leżących w Ameryce Środkowej i Ameryce Południowej. Na kontynencie leży Argentyna, Chile, Urugwaj, Kolumbia, Ekwador, Peru, Wenezuela, Boliwia, Paragwaj i Brazylia. Z kolei w Ameryce Środkowej między innymi: Gwatemala, Honduras, Kostaryka, Panama, Jamajka, Kuba, Nikaragua, Portoryko, Haiti, Granada, Balize, Barbados, Bahamy, Dominikana, Trynidad i Tobago. Do Ameryki Łacińskiej zalicza się także Meksyk, choć leży on już w Ameryce Północnej.

Obecnie region w zakresie gospodarki odpadowej postrzegany jest przez pryzmat katastrofy ekologicznej z udziałem odpadów toksycznych, które przedostały się do rzeki Rio Doce. Katastrofa ta miała miejsce w listopadzie 2015 r. i była wynikiem pęknięcia tamy, w wyniku czego toksyczne odpady górnicze z kopalni rudy żelaza osuwające się wraz z lawiną błota stały się przyczyną śmierci kilkunastu osób.

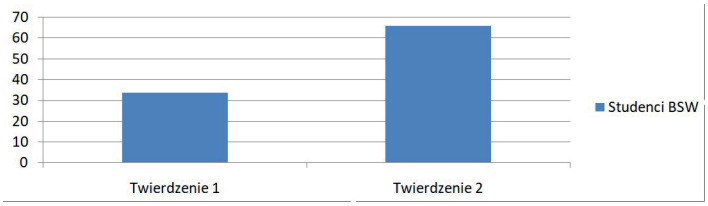

Wykres 8. Odpady komunalne wytworzone w Brazylii w latach: 2000, 2005, 2010, 2011 i 2012 (kg/mieszkaniec)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyki Międzynarodowej. Część IV. Dział 2 „Stan i ochrona środowiska"*, dostępny na http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyki-miedzynarodowej-2015,10,3.html#, dostęp na dzień 23 stycznia 2016 r.

Z kolei w Meksyku do 2011 r. funkcjonowało największe składowisko na świecie. Dodatkowo niepokojące są doniesienia o pojawiających się w tym kraju odpadach na plażach, także na Jukatanie, gdzie znajduje się rezerwat biosfery. Badanie odpadów pokazuje nierzadko, że pochodzą one z różnych zakątków świata (nie

[60] Tamże, s. 78.
[61] Por. tamże, s. 87.

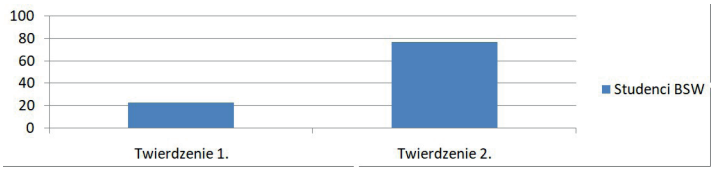

Wykres 9. Wybór prawdopodobieństwa powstania ryzyka w zakresie gospodarowania odpadami

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań wykonanych w dniu 14 i 20 lutego 2016 r. w oparciu o próbę 100 studentów Bydgoskiej Szkoły Wyższej.

Idąc dalej postanowiono zbadać ocenę stopnia ryzyka w określonej sytuacji politycznej w Polsce. W tym celu poddano ocenie:

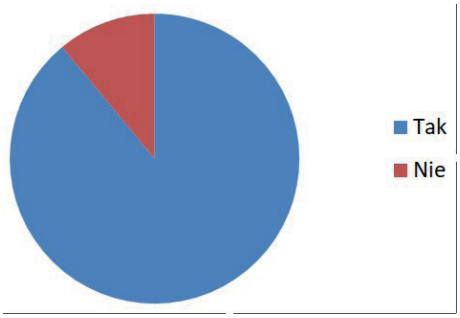
Twierdzenie 1. Problemy z terminowym wydaniem rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie rocznego audytu zewnętrznego przedsiębiorców wystawiających dokumenty DPO, DPR, EDPO lub EDPR są możliwe w Polsce.
Twierdzenie 2. Problemy z terminowym wydaniem rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie rocznego audytu zewnętrznego przedsiębiorców wystawiających dokumenty DPO, DPR, EDPO lub EDPR są możliwe w roku wyborczym w Polsce.

Wykres 10. Ocena prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka w zakresie gospodarowania odpadami na tle polityki wewnętrznej kraju

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań wykonanych w dniu 14 i 20 lutego 2016 r. w oparciu o próbę 100 studentów Bydgoskiej Szkoły Wyższej.

W obu przypadkach ocena powstania ryzyka była większa w odniesieniu do „Twierdzenia 2", które w pierwszym i drugim zakresie badania ryzyka wskazywało pewne „relacje" między zdarzeniami, które jak widać podnoszą stopień prawdopodobieństwa powstania ryzyka. Zatem relacje polityczne także taki wpływ powinny odnosić. Czy tak jest w istocie? Studentów poddano trzeciej próbie i zapytano ich wprost: czy polityka wewnętrzna kraju ma wpływ na gospodarowanie odpadami. Wynik wydaje się oczywisty. Otóż aż 89% badanych odpowiedziało twierdząco (wyniki prezentuje Wykres 11).

Wykres 11. Wpływ polityki wewnętrznej kraju na gospodarowanie odpadami w ocenie studentów BSW

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań wykonanych w dniu 14 i 20 lutego 2016 r. w oparciu o próbę 100 studentów Bydgoskiej Szkoły Wyższej.

W badaniu wpływu ryzyka polityki wewnętrznej i jej różnorodności na gospodarowanie odpadami znaczenie mają także rodzaje postawy wobec potencjalnego jego zaistnienia. W teorii psychologii dostrzega się czynniki wpływu punktu odniesienia na preferencje, np. 1) aktualny stan posiadania, 2) realizacja celu, 3) walka o przetrwanie[125]. Ma to odniesienie także do warunków polityki wewnętrznej kraju w zakresie gospodarowania odpadami. „Aktualny stan posiadania" trzeba tu rozumieć co najmniej, jako:

– aktualny układ sił politycznych;
– rodzaj prowadzonej polityki wewnętrznej;
– aktualny stan prawny;
– rodzaj systemu gospodarowania odpadami;
– podejście do ochrony środowiska w tym gospodarki odpadowej i recyklingu;
– obowiązki wobec układów stowarzyszeniowych.

Z kolei „realizacja celu" oznacza wysokie postawienie „poprzeczki", np. w zakresie:

– uzyskania odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu;
– edukacji proekologicznej;
– wsparcia dla przedsiębiorców;
– determinacji przy wdrażaniu nowych technologii.

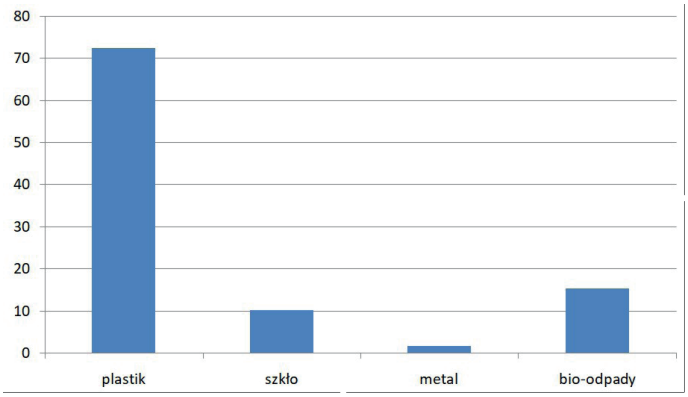
Natomiast „walka o przetrwanie" na rozważnym gruncie może oznaczać zarówno:

– przetrwanie polityczne dające krótkoterminowe efekty, jak i
– przetrwanie społeczeństwa całego obszaru terytorialnego uzależnionego od polityki wewnętrznej (w tym regionalnej i lokalnej).

Jednak ostateczna akceptacja ryzyka zależy od społeczności danego regionu, który poprzez wybór swoich przedstawicieli, przywódców czy liderów realnie wpływają na kształt polityki wewnętrznej kraju. Jak pokazały wcześniejsze rozważania geopolityczne w tym zakresie, stopień akceptacji tego ryzyka jest niezmiernie wysoki.

[125] Por. tamże, s. 194.

(PCV, szkło, bioodpady, metal)?" (pytanie ankietowe nr 7). Struktura rodzaju frakcji wytwarzanej w największej ilości przedstawiona jest na Wykresie 12.

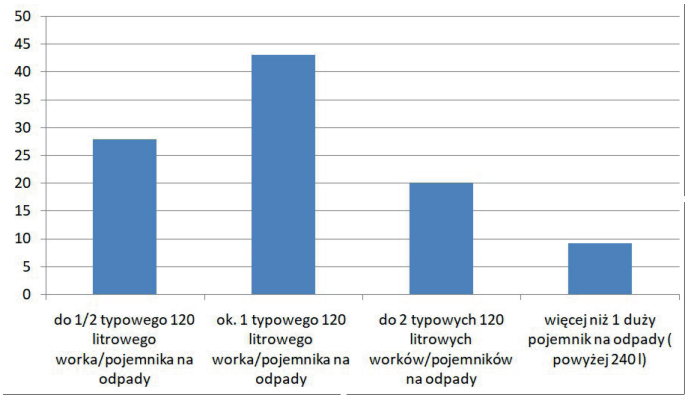

Wykres 12. Procentowa ilość gospodarstw domowych deklarujących wskazany rodzaj frakcji, który jest wytwarzany w największej ilości

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie badawcze nr 8.

Prezentowane pytanie zawierało jedynie cztery wybrane kategorie frakcji z wyłączeniem kategorii odpadów zmieszanych. Z deklaracji ankietowanych wynika, że aż 72,42% z nich wytwarza najwięcej plastiku, 10,30% odpadów szklanych, a tylko w 1,81% gospodarstw frakcją dominującą jest metal. Interesującym jest to, że 15,47% zbadanych gospodarstw domowych wytwarza najwięcej bioodpadów. Należy przypuszczać, iż chodzi tu głównie o te gospodarstwa domowe, których właściciele są posiadaczami przydomowej działki.

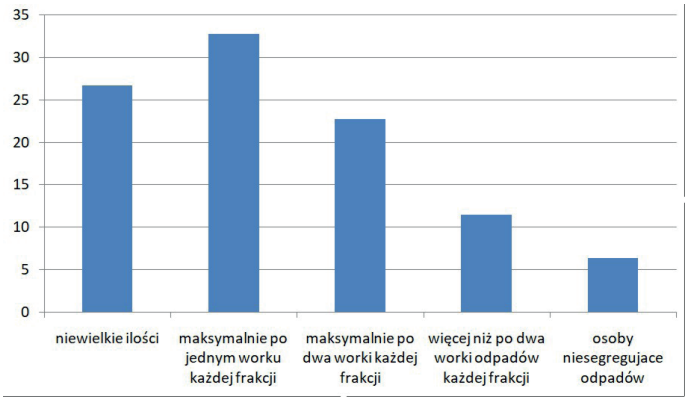
Do tego dochodzą odpady niesegregowane. O ich ilość zapytano za pomocą cytowanego wyżej pytania ankietowego nr 6. Odpady te „produkowane" są w znaczącej ilości, bowiem 27,87% gospodarstw wytwarza około pół typowego 120-litrowego worka/pojemnika na odpady miesięcznie. Najwięcej osób, bo aż 43,03% wskazało, że w ich gospodarstwie domowych powstaje około 1 typowego 120-litrowego worka/pojemnika na odpady miesięcznie. Z klei do 2 typowych 120-litrowych worków/pojemników na odpady (1 duży pojemnik) zapełnia w miesiącu 20% badanych rodzin. Więcej niż jeden duży 240-litrowy pojemnik na odpady zmieszane zapełnia 9,10% badanych respondentów (wyniki zobrazowane są na Wykresie 13).

Wykres 13. Deklarowana ilość wytwarzanych odpadów zmieszanych w gospodarstwach domowych w ciągu jednego miesiąca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie badawcze nr 6.

Jednak nie wszyscy segregują odpady. Co z jednej strony może oznaczać, iż czynnik ekonomiczny w postaci podwojonej opłaty za odpady niesegregowane jest nieskuteczny. Z obserwacji wynika, iż niebagatelne znaczenia ma podniesienie się stopy życiowej społeczeństwa wraz ze wzrostem posiadanych środków finansowych. Kupowane towary, niekiedy w sposób nieprzemyślany i w nadmiarze to jena strona problemu bogatych społeczeństw, środowisk czy osiedli. Do wskazywanych na powyższym wykresie dochodzą jeszcze odpady posegregowane. Badane osoby, o ile zadeklarowały segregowanie odpadów, to zasadniczo wytwarzają do jednego worka z każdej frakcji miesięcznie. Badanie w przedmiotowym zakresie przedstawiono na poniższym wykresie.

Wykres 14. Deklarowana ilość odpadów posegregowanych w gospodarstwach domowych w ciągu jednego miesiąca

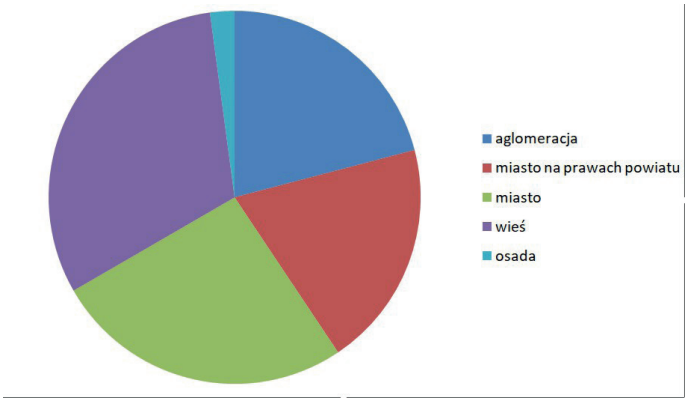
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie badawcze nr 7.

Z badań wynika, że 93,64% respondentów deklaruje segregowanie odpadów. Niestety niewielkie ilości poszczególnych frakcji miesięcznie zbiera tylko około jedna czwarta ankietowanych (26,66%). Wysegregowanie maksymalnie po jednym worku każdej frakcji deklaruje 32,73% badanych, a 22,73% z nich co miesiąc nazbiera selektywnie aż po dwa worki odpadów. Jak wynika z wcześniej prezentowanego Wykresu 12 przeważającą większość stanowi plastik. Więcej niż dwa worki z każdej frakcji ma do odbioru przez firmy zajmujące się gospodarką odpadami comiesięcznie — 11,52% badanych.

1.2. Czynnik środowiskowy i kulturowy

Środowisko lokalne i kulturowe jest istotne w zakresie postaw adresatów norm prawnych i typów reakcji na te normy. Nie tylko środowisko jako całość ale także poszczególne typy więzi społecznych są istotne dla całej wspólnoty. Więzi ludzkie są podstawą współżycia społecznego, a wewnętrzna spójność w określonej grupie pozwala na zaspokojenie potrzeb indywidualnych członków tej grupy oraz całej zbiorowości. Dlatego, prezentowane w niniejszym rozdziale badania nie mogą pomijać zarówno elementu środowiskowego ani też kontekstu kulturowego, które to mają istotny wpływ na tworzenie się prawa, a w odniesieniu do wpływu na prawo gospodarki odpadami są ważne, bowiem ich wpływ jest istotny przy tworzeniu prawa miejscowego.

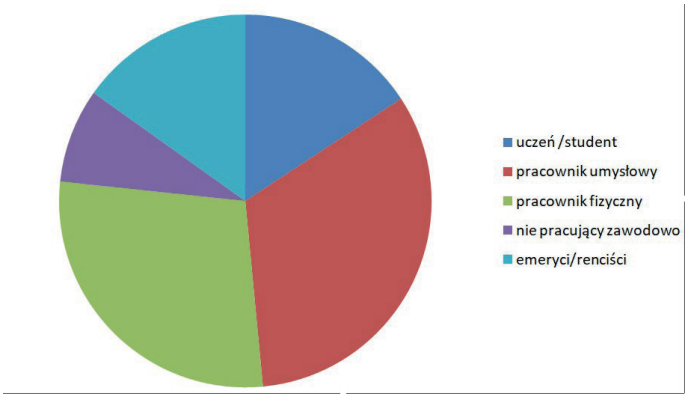
Odnosząc się do zakładanej próby badawczej należy zaznaczyć, iż jest ona oparta na rodzaju miejsca zamieszkania. Przyjęty podział próby zależał od wielkości skupiska z uwzględnieniem podziału administracyjnoprawnego. Wykres 16 obrazuje wyniki dla przyjętego podziału. Istotnym i zarazem trudnym było włącznie do badań osób zamieszkujących osady i aglomeracje. Jednak bez tych zakresów próby badawczej wyniki całych badań mogłyby być niepełne.

Wykres 15. Struktura próby badawczej w oparciu o miejsce zamieszkania ankietowanego
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie charakteryzujące ankietowanego nr 3.

Strukturę próby badawczej w oparciu o miejsce zamieszkania starano się dobrać proporcjonalnie. Jednak trzeba zauważyć, że odsetek wybierający zakres „osada" jest najmniejszy. Jednak bezpośredni kontakt z ankietowanymi pozwala na stwierdzenie, że znacząca część osób wybierała ogólny wariant — „wieś". Zatem, gdyby oba zakresy połączyć, to na terenie wiejskim, określanym mianem osady zamieszkuje 2,12% ankietowanych oraz na terenie wsi 31,21% ankietowanych, co oznacza, iż łączna suma przebadanych osób na wsi to 1/3 wszystkich ankietowanych. Natomiast w miastach kategoryzowanych jako miasto, miasto na prawach powiatu i aglomeracja pozostali ankietowani. Z tym, że zamieszkiwanie w aglomeracji deklarowała około 1/5 badanych (20,91%), w miastach na prawach powiatu — także ok. 1/5 badanych (19,70%) oraz w miastach pozostała część badanych czyli 26,06% ankietowanych.

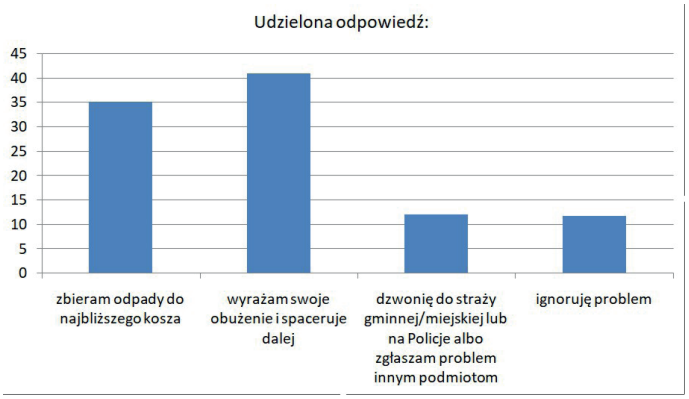
Poza miejscem zamieszkania zdiagnozowano reprezentowane środowisko zawodowe ankietowanych. Podobnie jak wyżej, starano się dotrzeć do wszystkich określonych na wstępie kategorii. Na Wykresie 16 graficznie przedstawiono strukturę ankietowanych.

Wykres 16. Struktura próby badawczej w oparciu o reprezentowane środowisko zawodowe
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie charakteryzujące ankietowanego nr 6.

Jak widać, największą grupę stanowili pracownicy umysłowi (32,73%) i pracownicy fizyczni (28,18%), co daje po ok. 1/3 ankietowanych. Pozostała 1/3 to uczniowie i studenci (15,76%) oraz osoby bezrobotne (8,18%), a także emeryci i renciści (15,15%).

Znając proporcje struktury ankietowanych można odnieść się do czynnika podejścia do odpadów dostrzeganych w otoczeniu. Tu ważnym jest nie tylko czynnik kulturowy, rozumiany jako otoczenie (środowisko pracy, miejsca zamieszkania, regionu w którym żyjemy). Konstrukcja badania jako przemyślanej całości miała też w jednym ze swych elementów pokazać kulturę osobistą respondentów zbadaną na podstawie typu reakcji na zanieczyszczenie odpadami w terenie. Do tego posłużyło pytanie ankietowe, badające typ reakcji na niewielką ilość odpadów dostrzeżonych podczas spaceru. Wyniki badania przedstawia Wykres 17.

Wykres 17. Typ reakcji na odpady dostrzegane na spacerze
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie badawcze nr 2.

Czynnik środowiska znacząco może wpływać na postawę do gospodarowania odpadami w domach, a także do ogólnej reakcji na czystość i porządek w otoczeniu. Przebadani respondenci tylko w około 1/3 przypadków pozytywnie reagują na zanieczyszczenie otoczenia, bowiem 35,16% z nich deklaruje, iż dostrzeżone na spacerze odpady zbiera do najbliższego kosza. Aż 12,12% zbadanego społeczeństwa zgłasza problem do straży gminnej/ miejskiej lub na Policję albo informuje o problemie inny podmiot odpowiedzialny za gospodarowanie odpadami. O ile taka postawa może być słuszna w przypadku dużej ilości odpadów albo odpadów wielkogabarytowych, czy pozostawionych wraków samochodowych albo sprzętu elektrycznego i elektronicznego, to w przypadku niewielkiego problemu działanie to może stać się nawet uciążliwością dla powyższych podmiotów. Niestety pozostałą cześć społeczeństwa zaliczyć trzeba do w grupy „ignorantów" (11,82%) albo „oburzonych", ale także „ignorantów", gdyż wprawdzie irytuje ich problem bałaganu, ale traktują go jak „nie mój interes", „nie moja sprawa" czy „niech inni się martwią". Ta postawa niestety dominuje, bowiem aż 40,90% ankietowanych nie reaguje na odpady dostrzeżone na spacerze. Z drugiej strony trudno nie usprawiedliwiać niektórych sytuacji ignorancji, gdzie rodzaj i wielkość odpadów nie zawsze zachęca do ich posprzątania.

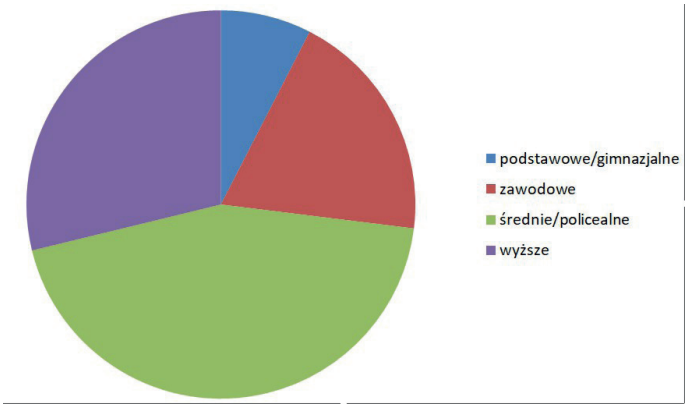

Fotografia 7. Części starego telewizora wyrzucone do lasu w „Borach Tucholskich"
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 3 listopada 2016 r.

Należy uznać, iż czynnik kulturowy i środowiskowy ma znaczenie dla właściwej jakości gospodarki odpadowej ale kultura osobista oraz wychowanie w poczuciu estetyki otoczenia i dbałości o środowisko jest jeszcze na bardzo niskim poziomie. Tu istotną jest postawa obywatelska, która przez lata w Polsce była zaniedbywana. Niestety złe wzorce czerpane ze społeczeństw konsumpcyjnych przenikały do środowiska grup rówieśniczych, domu rodzinnego oraz pracy. Dlatego należy wnioskować o podniesienie świadomości ekologicznej w społeczeństwie. Koniecznym jest docieranie do różnych środowisk w każdy z możliwych sposobów. Praca w obrębie podniesienia poziomu kultury środowiskowej jest obowiązkiem nie tylko władzy publicznej, ale „każdego" podmiotu!

1.3. Struktura wykształcenia a podejście do problemu odpadów

Dalsze badanie struktury grupy ankietowanych określiło ich poziom wykształcenia. Starano się dotrzeć do osób, które ukończyły edukację zarówno w szkole podstawowej, kierując badania do najmłodszych i osób starszych bez wykształcenia. Ankietowano też respondentów z wykształceniem zawodowym i średnim (wraz z policealnym) oraz osoby, które ukończyły studia. Poniższy wykres przedstawia w sposób graficzny układ struktury wykształcenia grupy badawczej, który odzwierciedla tendencje występujące w społeczeństwie, czyli dążenie do ukończenia szkoły średniej z maturą dającą „furtkę" do dalszego kształcenia. Ze względu na rodzaj badanego problemu, który ma dać w ostatecznym wyniku konkretne wnioski w zakresie prawa, starano się ograniczyć, ale nie wyeliminować, udziału osób najmłodszych.

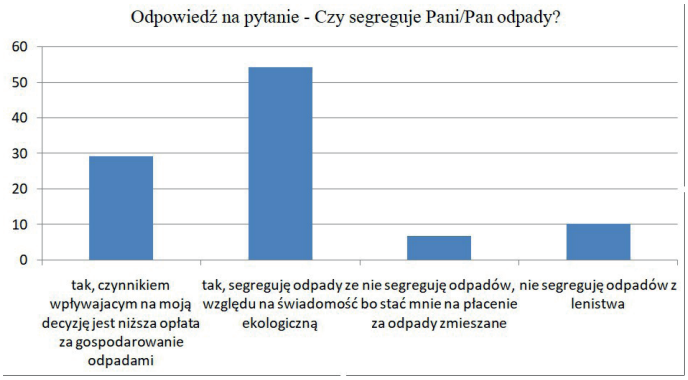
Wykres 18. Struktura wykształcenia badanych respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie charakteryzujące ankietowanego nr 6.

Ponownie podkreślając, że badanie nie ma charakteru badań socjologicznych i nie chodzi w nich o poszukiwanie korelacji wykształcenia w odniesieniu do poszczególnych wariantów, lecz o wskazanie ogólnych tendencji, a pokazanie struktury wykształcenia badanych osób ma jedynie wskazać i podkreślić, że próba

badawcza ma charakter zróżnicowany. Zatem w badaniach wzięło udział 7,56% osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym, 19,40% osób z wykształceniem zawodowym, 44,24% respondentów z wykształceniem średnim i policealnym oraz 28,80% ankietowanych z wykształceniem wyższym.

Badanie problemu odpadów obrazują wszystkie wyniki ankietowe wskazywane w niniejszym rozdziale. W tym miejscu, dla pełnej diagnozy zagadnienia prezentacja obejmuje problem segregacji odpadów w gospodarstwach domowych.

Wykres 19. Wybrane czynniki jako deklarowane determinanty segregowania lub braku segregacji odpadów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie badawcze nr 5.

Badanie wykazało, że aż 16,67,% nie segreguje odpadów. Jedną z przyczyn jest „lenistwo", które zaznaczyło 10,00% ankietowanych. Dla 6,67% zbadanych osób czynnik ekonomiczny nie ma znaczenia, nie segregują odpadów, wskazując, iż stać ich na płacenie za odbieranie odpadów zmieszanych. Pozostała cześć osób segreguje odpady. Przeszło połowa respondentów (54,24%) wskazała, że wykonuje tę czynność, „ze względu na świadomość ekologiczną". Natomiast prawie 1/3 badanych osób (29,09%) jest bodziec finansowy w postaci niższej opłaty.

2. Wymiar ekologiczny i moda na ekologię

2.1. Społeczeństwo ekologiczne

Termin *ekologia* jako dziedzina nauki wprowadzony został w XIX wieku przez Ernesta Hackela. W 1869 r. zdefiniował on ekologię jako naukę, której przedmiotem zainteresowań jest całokształt oddziaływań między zwierzętami i ich środowiskiem zarówno ożywionym, jak i nieożywionym. Zdaniem C.J. Krebsa ekologia wiąże się z genetyką, nauką o ewolucji, fizjologią i etologią[395]. Krebs formułuje też pogląd, że ekolodzy nie są politykami czy autorytetami moralnymi i jako naukowcy nie powinni nikomu dawać wskazówek politycznych ani wyznaczać norm etycznych[396].

[395] Por. C.J. Krebs, *Ekologia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011, s. 5.
[396] Por. tamże, s. 9.

wanie usługi z zachowaniem zasad środowiskowych. Przykładem jest duńska firma „Ecco" produkująca obuwie. W Polsce także firmy w ostatnich latach upodobały sobie używanie tego przedrostka w nazwach swoich firm. Przykładem są także przedsiębiorstwa działające w zakresie oczyszczania miast i wsi oraz związane z gospodarowaniem odpadami np. Przedsiębiorstwo Oczyszczania Miasta „EKO" z Kalisza[406], spółka „Eko-Region" z Bełchatowa[407] albo „Eko-Top" z Rzeszowa[408].

Rycina 1. Logo firmy gospodarującej odpadami „Eko-Region" z Bełchatowa
Źródło: http://kluki.pl/harmonogramy-odbioru-odpadow-w-okresie-01-01-2016-31-12-2016-r/, dostęp na dzień 7 czerwca 2016 r.

Portale informacyjne i prawne związane z działalnością ekologiczną i prośrodowiskową także dla pewnego wyróżnienia i podkreślenia profilu prowadzonej pracy wykorzystują w swojej nazwie „eko". Nawet rządowy „Ekoportal", który jest miejscem w sieci internetowej, ułatwiającym dotarcie do informacji znajdujących się na serwerach jednostek resortu środowiska[409]. Jego celem jest przedstawianie wiarygodnych informacji o środowisku i jego ochronie w sposób czytelny i umożliwiający szybkie dotarcie do treści. Portal, który zasadniczo zawiera zakres informacyjny i prawny, obejmuje także kwestie związane z gospodarką odpadami.

Życie „eko" przejawia się też w wyborze technologii budowy i wyposażenia domów i mieszkań. Budownictwo ekologiczne, czyli respektujące prawną zasadę „zrównoważonego rozwoju" jest świadomym wyborem klienta, który chce mieszkać w tego rodzaju obiekcie z określonego rodzaju wyposażeniem mającym istotne dla niego cechy ekologiczne. Poza tym, wymóg ten od pewnego czasu jest wymogiem prawnym. Przykładem jest konieczność stosowania do budowy materiałów ekologicznych, czyli takich, aby w efekcie obiekt dawał określone korzyści energetyczne. Zatem domy z drewna czy domy odpowiednio ocieplone albo z dobrą izolacją termiczną stały się nie tylko modne i ekonomiczne, ale ze względu na wymóg prawny związany ze świadectwami energetycznymi po prostu inne obiekty nie mogą już powstawać. Samo wyposażenie domów, meble, stolarka drzwiowa i okienna, podłogi po wielu latach tanich zamienników, produkowanych często z użyciem PCV powoli zastępowana jest materiałem uznanym za ekologiczny albo drewnem. Podobnie jest

[406] Zob. http://www.eko.kalisz.pl/index.php?str=8, dostęp na dzień 13 kwietnia 2016 r.
[407] Zob. http://panoramafirm.pl/%C5%82%C3%B3dzkie,be%C5%82chatowski,be%C5%82chat%C3%B3w,bawe%C5%82niana,18/eko_region_sp._z_o.o.-tsosj_anl.html, dostęp na dzień 13 kwietnia 2016 r.
[408] Zob. http://www.eko-top.pl/o-firmie/, dostęp na dzień 13 kwietnia 2016 r.
[409] Więcej na http://www.ekoportal.gov.pl/#, dostęp na dzień 12 kwietnia 2016 r.

mowych kotłowniach oraz przez przemysł (mowa o wskazywanej już w poprzednim rozdziale niskiej i wysokiej emisji). Kolejny przykład to ekotransport. Coraz częstsze staje się wybieranie jako środka alternatywnego dla samochodu, komunikacji zbiorowej albo roweru. Dla ograniczenia emisji spalin od lat w samochodach montuje się katalizatory. Modnymi zwłaszcza wśród osób zamożnych stają się samochody o napędzie hybrydowym, a ostatnio elektrycznym.

Fotografia 8. Obudowy na worki z odpadami ustawione przy schronisku PTTK nad Morskim Okiem
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 18 września 2016 r.

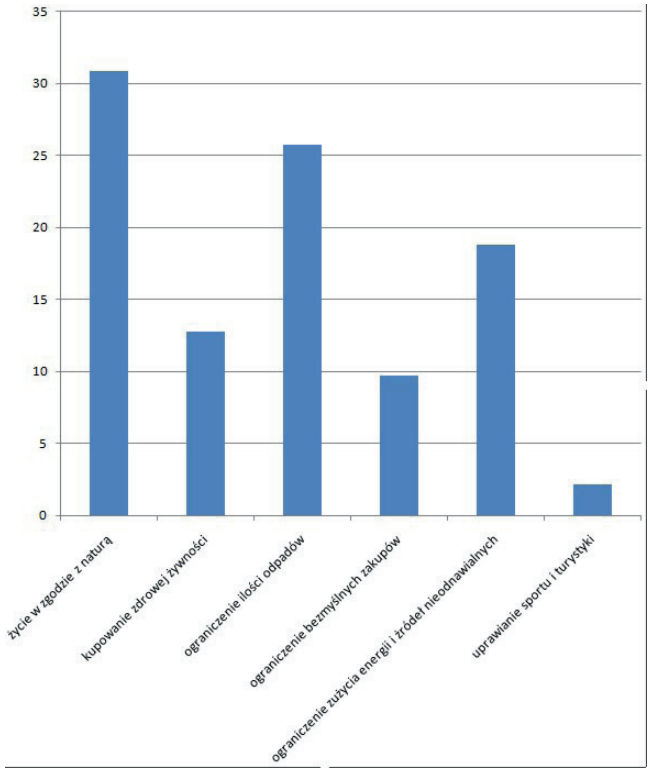
Fotografia 9. Drewniane boksy na worki do odpadów ustawione na parkingu leśnym w gminie Cekcyn
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 24 sierpnia 2016 r. użyta także w artykule autorki pt. *Wybrane rozwiązania prawne jako źródło trudności edukacyjnych w zakresie gospodarowania odpadami.*

Obserwowany trend w postaci ekoturystyki, to nie tylko wyjazdy do lasu lub poza miasto, ale także rodzima agroturystyka. Gospodarstwa agroturystyczne prześcigają się w ofercie na spędzanie czasu „na łonie natury". O ich atrakcyjności świadczy nie tylko ilość przygotowanych na miejscu lub w okolicy imprez czy ekologiczne posiłki, ale przede wszystkim otoczenie. Ono nie tylko musi być urzekające, ale i czyste. Zatem jeziora i plaże powinny być odpowiednio zadbane. Niewątpliwie

pierwszą niedogodnością, której turysta nie chce spotkać podczas wypoczynku są odpady w lesie, na plaży czy na górskim szlaku. Jednak „eko" zachowania powinno się wymagać najpierw od samego siebie, a następnie dobrym przykładem „zarażać" innych. Dlatego godnym do naśladowania niech stanie się ekozachowanie i całe życie ekologiczne, którego wzorcem niech jest segregacja odpadów. Dobrym pomysłem na wpisanie się w otocznie z segregacją odpadów są Fotografie 8 i 9. Nie zawsze jednak realizacja zamierzenia idzie w parze z praktyką. Skoro przygotowano wpisujące się w otocznie ekologiczne drewniane obudowy na worki z odpadami warto, by ich użytkownicy bardziej przykładali się do dbałości o szczegóły (Fotografia 9).

Samo rozumienie pojęcia „życia ekologicznego" także może być różnorodne.

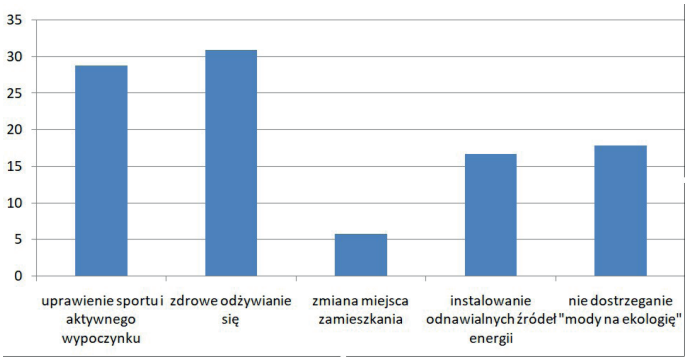
Przeprowadzone badania, zobrazowane na Wykresie 20, pokazują, iż najczęściej jest ono rozumiane jako życie w zgodzie z naturą. Tak uznało 30,90% badanych. Pozostali kolejno stwierdzili, że „żyć ekologiczne" oznacza ograniczyć ilość odpadów (25,76%), ograniczyć zużycie energii i źródeł nieodnawialnych — głównie węgla (18,79%), kupować zdrową żywność (12,73%), ograniczyć bezmyślne zakupy (9,7%) oraz uprawiać sport i turystykę. Zatem kwestia ograniczenia ilości odpadów jako wyznacznika „życia ekologicznego" dostrzegana jest aż przez przeszło 1/4 ankietowanych.

Wykres 20. Wyznaczniki rozumienia pojęcia „życia ekologicznego"

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie ankietowe nr 1.

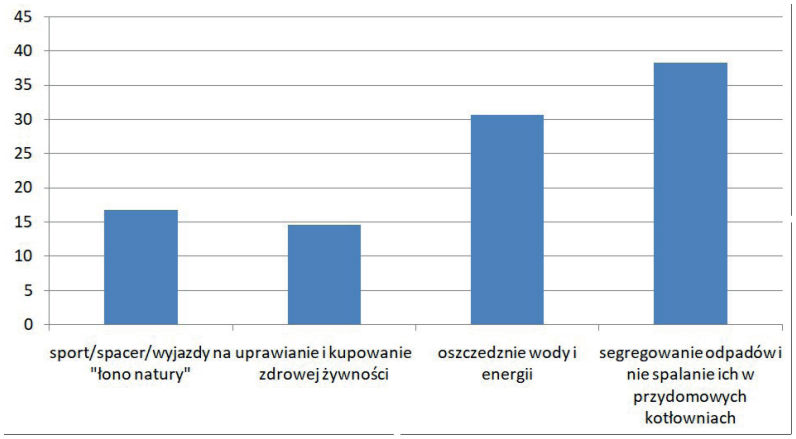
Dalsze badanie pokazało, że spośród ankietowanych aż 82,12% dostrzega „modę na ekologię". Wykres 21 przedstawia przykładowe przejawy dostrzegane w otoczeniu. I choć „życie ekologiczne" niekoniecznie przez respondentów utożsamiane jest ze sportem i aktywnym wypoczynkiem, to w kontekście dostrzeganej „mody na ekologię" zachowanie to obserwowane jest przez 28,79% badanych, co daje drugi odsetek ankietowanych, zaraz po dostrzeganej modzie na zdrowe odżywianie się, widziane jako trend przez 30,90% badanych. Przejawem „mody na ekologię" dla respondentów są także trendy w zmianie miejsca zamieszkania (5,76%) oraz instalowaniu odnawialnych źródeł energii (16,67%).

Wykres 21. Dostrzegane w otoczeniu przykładowe przejawy „mody na ekologię"
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie ankietowe nr 3.

Z kolei określenie w badaniu czterech przykładowych wyznaczników „życia Eko" i odniesienie ich do własnego życia oraz praktyk swojej rodziny dało zaskakujący wynik, bowiem jest on bardzo korzystny dla segregowania odpadów (Wykres 22). Aż 38,18% badanych realizuje we własnym domu zasadę „życia Eko" poprzez segregowanie odpadów i niespalanie ich w przydomowych kotłowniach. Jest to optymistyczny wynik zwłaszcza, że znaczące problemy w tym względzie dostrzegane są na gruncie lokalnym[423]. Dalej jako wyznacznik „życia Eko", realizowany w rodzinach respondentów jest oszczędzanie wody i energii. Wariant ten zaznaczyło 30,60% ankietowanych. Na kolejnym miejscu jest sport, spacery i wyjazdy na „łono natury" (16,67%) oraz uprawiane i kupowanie zdrowej żywności (14,55%).

[423] Przykład problemu opisano w prasie lokalnej, gdzie między innymi J. Kierzkowska udziela informacji na temat uregulowań prawnych dotyczących niskiej emisji. Autor E. Stopa, *Rak wisi w naszym powietrzu*, „Tygodnik Tucholski" Nr 41(1234) z dnia 13 października 2016 r., s. 1-3.

Wykres 22. Przykładowe wyznaczniki „życia Eko"
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie ankietowe nr 4.

Należy uznać, iż trendy ekologiczne są w fazie rozwojowej. Nie można ich uznawać za zakończone, a obserwowane zjawisko mody na ekologię, w zakres której wpisuje się także segregacja odpadów, z pewnością zmierza do określenia osób współcześnie żyjących mianem ekopokolenia.

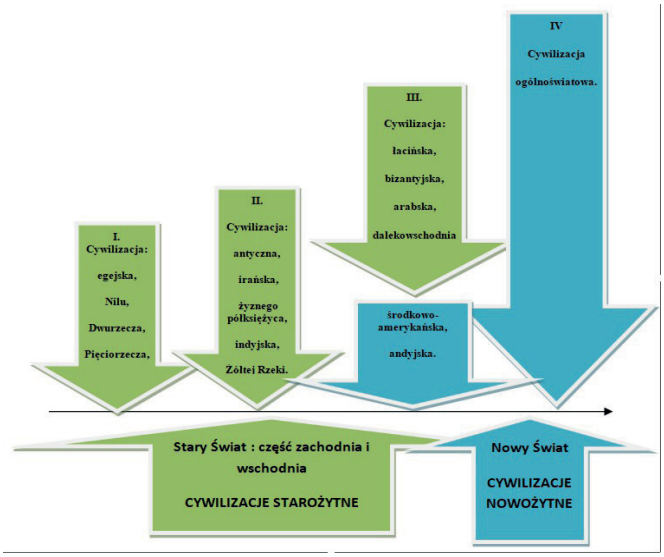
3. Stopień rozwoju jako czynnik cywilizacyjny sfery zewnętrznej

3.1. Cywilizacje starożytne

„Nauka o cywilizacji jako sumie wytworów kultury duchowej i materialnej poszczególnych społeczności, objętych wspólną cywilizacją"[424] badana powinna być zarówno w aspekcie historycznym, jak i geograficznym. Biorąc pod uwagę systematykę cywilizacji w czasie i przestrzeni warto wskazać podział typów cywilizacji usystematyzowanych przez A. Piskozuba. Autor wymienia cztery typy cywilizacji:

I. Najdawniejsze cywilizacje rolnicze (2700-1200 r. p.n.e.).
II. Druga faza cywilizacji rolniczych (1200-300 r. p.n.e).
III. Trzecia faza cywilizacji rolniczych (300-1800 r.).
IV. Nowożytna rewolucja przemysłowa (ostatnie 200 lat).

[424] Cyt. A. Piskozub, *Cywilizacje w czasie i przestrzeni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1992, s. 51.

Rycina 2. Cztery typy cywilizacji
Źródło: Opracowanie własne na podstawie A. Piskozub, *Cywilizacje*..., s. 58.

W niektórych rejonach świata stopień rozwoju cywilizacyjnego był jeszcze na poziomie cywilizacji starożytnej, a w innych rozwijała się już cywilizacja nowożytna. Różne aspekty ekspansji cywilizacyjnej wpływały na stopień zagrożeń ze strony przemian. Niektóre z nich negatywnie wpływały na środowisko. Z całą pewnością już w fazach cywilizacji starożytnych niektóre zachowania ludzkie negatywnie wpływały na środowisko. Samo tworzenie się cywilizacji rolniczych odbywało się poprzez masowe wycinanie lasów.

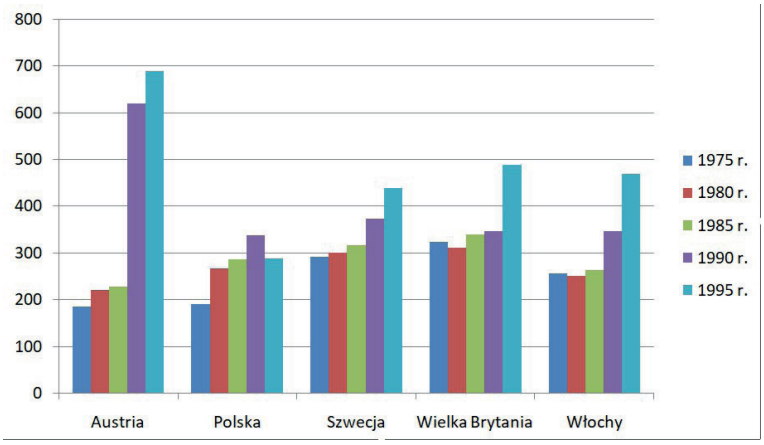
Na stopień rozwoju cywilizacyjnego wpływała nauka. Bez wątpienia także nauka arabska. Podboje i rozwój żeglarstwa miał znaczący wpływ na rozwój myśli w zakresie astronomii. Zasadniczo zderzenie się nauki z praktyką astronomii w wielu przypadkach nie pozwalało na sprecyzowanie odpowiednich wniosków. Przełom w tej części świata dał dopiero VIII wiek i rozwój nauk ścisłych i coraz bardziej zorganizowane społeczeństwo muzułmańskie. Sporządzone tablice astronomiczne pozwalały na ustalenie położenia gwiazd. Astronomowie zobowiązani byli „do rozwiązania problemów kalendarza, mierzenia czasu, orientacji na ziemi i morzu"[425].

Poza techniką pokonywania przestrzeni istotne znaczenie dla rozwoju cywilizacji miała także technika komunikowania się (pismo i alfabet) oraz technika wojenna (rodzaj używanej broni)[426].

Odnosząc rozważania do ochrony środowiska należy uznać, że już w czasach starożytnych zagrożeniem była działalność człowieka. Unicestwianie niektórych gatunków roślin i zwierząt jest w znaczącej mierze udziałem tych cywilizacji. Zdoby-

[425] Cyt. R. Roshed, R. Morelon (red.), *Historia nauki arabskiej*, Wydawnictwo Akademickie „Dialog", Warszawa 2000, s. 29.
[426] Więcej zob. A. Piskozub, *Cywilizacje*..., s. 65.

70. poza zainteresowaniem producentów i konsumentów[433], to dostrzec trzeba, iż rozwój cywilizacji wieku dwudziestego dał wreszcie przełom w myśleniu o środowisku, a nawet o odpadach. Jako przykład niech posłużą dane prezentowane przez wskazywaną autorkę, która dotarła do wartości ilości produkowanych odpadów „powstających w miastach" w latach 1975-1995. Co zatrważające, wartości te przez dwadzieścia lat podwoiły się, a nawet w prezentowanym poniżej przykładzie Austrii ilość wytwarzanych odpadów w miastach potroiła się.

Wykres 23. Ilość odpadów komunalnych powstających w miastach w przykładowych krajach w latach 1975-1995

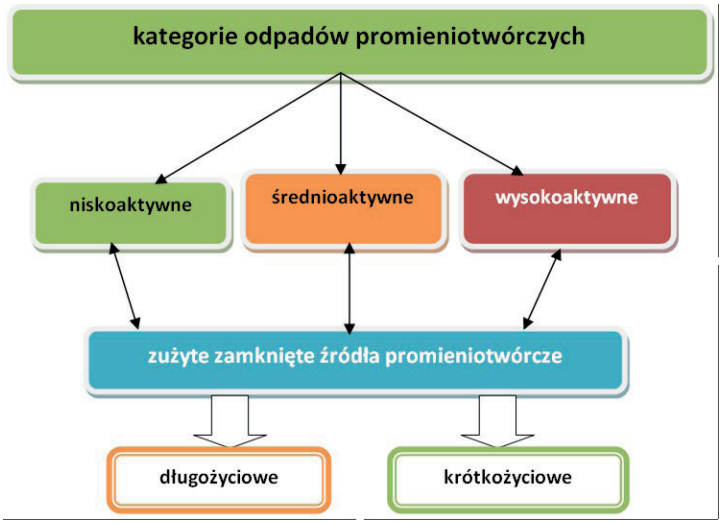
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych prezentowanych przez H. Jastrzębską-Smolaga, *W kierunku trwałej konsumpcji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 52.

Zmiany kierunku rozwoju konsumpcji zapoczątkowane w latach 60. XX wieku nie dały trwałego rezultatu. Ruchy kontestacyjne były „przypadkowe, spontaniczne, bez wielkiego programu (…). Zasiane ziarno wątpliwości, co do sensu gromadzenia dóbr materialnych i ich spożywania ponad rzeczywiste potrzeby przyczyniło się do powolnego przewartościowania świadomości społecznej"[434]. Jednak dalsze lata pokazują, że myśl ta niestety pozostawała jedynie teorią. Dzisiaj dostrzegany jest powrót tendencji ograniczenia konsumpcji. Przykładem niech będą liczne akcje promujące rozsądne zakupy inicjowane przez władzę publiczną i podmioty proekologiczne[435].

Badania socjologiczne w zakresie rozwoju cywilizacyjnego analizowanego przez pryzmat zachowań konsumenckich często łączone są ze stylem życia. „W polskiej rzeczywistości (…) wolność konsumenta kształtuje się intensywnie od ponad dwudziestu lat"[436]. Jak zauważono robienie zakupów w centrach handlowych prowadzi

[433] Por. tamże, s. 48-49.
[434] Cyt. tamże, s. 20.
[435] Np. cykl szkoleniowy kierowany do szerokiej grupy odbiorców promujący zdroworozsądkowe zakupy organizowany w 2016 r. przez Włocławskie Centrum Edukacji Ekologicznej.
[436] Cyt. U. Jarecka, *Luksus w szarej codzienności*, Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2013, s. 7.

odpadem z procesu produkcji żywności. Instalacja ma moc cieplną 3,5 MW[443]. Jak podkreśla G. Busch „ilość odpadów organicznych powstających w gospodarstwach domowych, przy przemysłowej produkcji żywności oraz w rolnictwie stale rośnie”[444]. Co ciekawe, autor opisuje, iż w wyniku badań przypadkowo odkryto, że „odchody kurze i odpady z rzeźni” nadają się do produkcji nawozów. Odkryto bowiem, że występujący w nich problematyczny amoniak (np. podczas produkcji biogazu) reaguje z dwutlenkiem węgla (w fazie gazowej, podczas schładzania — powstaje biały krystaliczny proszek, który posiada skład pozwalający na rozpuszczanie w wodzie) w wyniku czego może być stosowany jako nawóz azotowy[445].

Rycina 3. Podział odpadów promieniotwórczych wynikający z art. 47 Prawa atomowego
Źródło: Opracowanie własne na podstawie art. 47 ustawy z dnia z dnia 29 listopada 2000 r. Prawo atomowe (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 792 ze zm.).

W XX wieku pojawiły się nowe rodzaje odpadów. Są nimi między innymi plastik oraz sprzęt elektryczny i elektroniczny. Pod koniec wieku i obecnie dostrzeżono problem z nowym rodzajem odpadów, czyli odpadami nuklearnymi i jądrowymi. Nie wszystkie problemy z tym związane są uregulowane w polskich przepisach związanych z odpadami. Należy pamiętać, że polski system prawny przez lata wykształcił

[443] Informacje zaczerpnięto ze streszczenia przygotowanego na konferencję naukową przez: M. Dudyński, K. Kwiatkowski, K. Bajer, *Od odpadów do gazów — technologia wykorzystana w przemyśle*, [w:] A. Cenian, J. Gołaszewski, T. Noch (red.), *Ekoenergetyka — Biogaz i syngaz. Technologie, strategie rozwoju, prawo i ekonomika w regionie Morza Bałtyckiego*, Wydawnictwo Gdańskiej Szkoły Wyższej, Gdańsk 2011, s. 127.

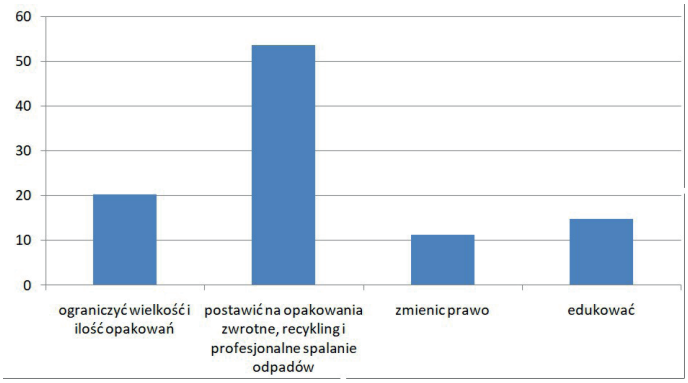
[444] Cyt. G. Busch, *Biogaz z odpadów komunalnych, rolniczych i przemysłowych z suchej i innych innowacyjnych technologii fermentacyjnych*, [w:] A. Cenian, J. Gołaszewski, T. Noch (red.), *Ekoenergetyka — Biogaz. Badania, technologie, prawo i ekonomika w rejonie Morza Bałtyckiego*, Wydawnictwo Gdańskiej Szkoły Wyższej, Gdańsk 2014, s. 48.

[445] Informacja nie ma charakteru źródła dla zagadnień inżynieryjnych, w tym chemicznych, jest ona uproszczonym wskazaniem, którego źródłem jest G. Busch, *Biogaz z odpadów komunalnych*..., s. 51.

znajdują się w ustawie z dnia 20 stycznia 2005 r. o recyklingu pojazdów wycofanych z eksploatacji[450]. Przepisy stosowane są przedmiotowo do pojazdów wyprodukowanych na terytorium kraju, pojazdów importowanych lub pozyskanych w drodze wewnątrzwspólnotowego nabycia oraz do odpadów powstałych z pojazdów (art. 2).

Wiek XX niestety przejdzie do niechlubnej historii, jako stulecie, w którym społeczeństwo znacząco przyczyniło się do pogorszenia stanu środowiska, w tym z przyczyn analizowanych w niniejszym opracowaniu, czyli poprzez wytwarzanie różnego rodzaju odpadów. Wiek ten, jest na tyle przełomowy, iż dostrzeżono w nim problem odpadowy i postanowiono poszukać rozwiązania prawne pozwalające na jego ograniczenie i w perspektywie wyeliminowanie, np. za pomocą recyklingu lub innego rodzaju odzysku.

Nadmiar odpadów, zwłaszcza plastikowych, jest ogromnym problemem o charakterze globalnym, regionalnym i lokalnym. Ale kroki zaradcze nie zawsze są skuteczne, kiedy dostrzegane są z poziomu centralnego czy międzynarodowego. Bez lokalnej „pracy u podstaw" oraz lokalnych konsultacji rozwiązania mogą nie dawać oczekiwanych efektów. W prowadzonych badaniach ankietowych zapytano respondentów o ich preferencje w zakresie prewencji odpadowej. Wyniki prezentuje poniższy wykres.

Wykres 24. Wybrane działania na rzecz zmniejszenia ilości odpadów preferowane przez respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań ankietowych prowadzonych od 1 lutego do 31 sierpnia 2016 r. Pytanie ankietowe nr 9.

Ubiegły wiek stał się także przyczyną do konieczności poszukiwania kroków zaradczych w zakresie gospodarowania odpadami. Z czterech zaproponowanych w badaniach wariantów respondenci stanowczo opowiedzieli się za postawieniem na opakowania zwrotne, recykling i profesjonalne spalanie odpadów. Wskazywany wariant wybrało, aż 53,64% ankietowanych. Przeszło 1/5 badanych rozwiązanie widzi w ograniczeniu wielkości i ilości opakowań (20,30%). Z kolei 14,85% badanych rozwiązanie problemu dostrzega w edukacji dotyczącej gospodarowania odpadami.

[450] T.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 578 ze zm.

Problem odpadów w gospodarkach tak zwanego bloku wschodniego, zasadniczo w wielu zakresach nie istniał. Gospodarka państw uzależnionych politycznie i gospodarczo od Związku Radzieckiego w wielu dziedzinach borykała się z ogromnymi niedoborami. A odpady poprodukcyjne w wielu zakładach „rozchodziły się" jak pełnowartościowy towar. Przykładem, tej sytuacji są odpady metalowe z taśmy używanej do produkcji różnych elementów za pomocą matrycy. Pozostałe „wykroje", stanowiące odpad były w wielu domach budowanych w latach 60. do 80. (i niekiedy są do dnia dzisiejszego) surowcem do przęseł w płatach, kojcach dla psów i innych ogrodzeniach „własnej produkcji".

Fotografia 10. Ogrodzenie wykonane z odpadów produkcyjnych
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 23 grudnia 2016 r.

W dobie największego powojennego kryzysu niedobory towarów i żywności były ogromne, zwłaszcza w miastach. Podobnie było w okresie stanu wojennego. Reglamentowane towary często nie posiadały opakowań. Dlatego produkcja odpadów komunalnych była niższa. Nie oznacza, to że nie produkowano odpadów. Jednak było ich znacznie mniej i skład proporcjonalny poszczególnych ich rodzajów był znacząco inny. W zakresie odpadów komunalnych nie było tak dużo plastiku, a butelki szklane były w większości kaucjonowane. Sztandarowym przykładem wymiany butelek były butelki od mleka, oranżady i piwa.

Gospodarstwa domowe, dzięki przydomowym działkom były samowystarczalne w zakresie produkcji warzyw i owoców. Jeszcze lepiej pod względem produkcji żywności na własne potrzeby było na wsi. Natomiast z odpadów organicznych powstawała własna produkcja kompostu. Wiele produktów, miało swoje „drugie życie" np. uszkodzone drewniane beczki po kapuście stawały się donicami do kwiatów, stare opony samochodowe i ciągnikowe były krawężnikami czy rodzajem rolbordera ogrodowego.

Ogromnym problemem tych lat była gospodarka wodno-ściekowa na poziomie gospodarstw domowych oraz na poziomie przemysłowym. Brak prewencji środowiskowej i gospodarka rabunkowa przyczyniła się do znaczącej degradacji środowiska. Powszechnym było spalanie odpadów na działkach i w domowych piecach. Nie oznacza, to iż nie funkcjonował system gospodarki odpadowej. Jednak daleki on był od dzisiejszego. Przede wszystkim, w odpadach nie widziano potencjału finansowego

27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska[596].

Zapobieganie negatywnemu oddziaływaniu musi być brane pod uwagę we wszystkich sektorach związanych ze środowiskiem. Do norm wskazywanych w literaturze jako sektorowe, albo umieszczone w aktach zwanych sektorowymi, zalicza się także przepisy „odpadowe".

Prewencja może być postrzegana dalekowzrocznie. W pewnym sensie można ją nawet uznać za narzędzie edukacji odpadowej. Odpowiednie zapobieganie powstawania odpadów może odbywać się jedynie przy pomocy odpowiedniej edukacji i odwrotnie. Bowiem odpowiednia edukacja może nauczyć odpowiedniego zapobiegania powstawaniu odpadów.

W Polsce znaczącym problemem utrudniającym edukację, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży jest wprowadzenie prawem miejscowym odmiennych kolorów worków i pojemników na odpady w różnych miejscach kraju do zbierania poszczególnych frakcji odpadów. Ponadto w niektórych gminach zlikwidowano ogólnodostępne pojemniki typu „dzwon" lub inne duże pojemniki, a tam gdzie pozostały mają one niezsynchronizowany sposób kolorystycznego oznaczenia w odniesieniu do kolorów zastosowanych (przez przedsiębiorstwo gospodarujące odpadami) worków lub pojemników w gospodarstwach domowych. Problem ten nie tylko dostrzegany jest na gruncie krajowym. Przykładem jest poniższa dokumentacja fotograficzna.

Fotografia 11. Kosze na odpady komunalne typu „dzwon" zastosowane na Łotwie przy stacji benzynowej umiejscowionej na trasie z Tallina do Tartu
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 17 sierpnia 2016 r.

Fotografia 12. Kosze na segregowane odpady komunalne na jednym z tzw. „osiedli blokowych" w miejscowości Tuchola w województwie kujawsko-pomorskim
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana dnia 2 września 2016 r.

[596] „Kto podejmuje działalność mogącą negatywnie oddziaływać na środowisko, jest obowiązany do zapobiegania temu oddziaływaniu".

rowe" w zielone pojemniki. Z kolei na „metale i tworzywa sztuczne" zarezerwowano kolor żółty, a „bioodpady" są gromadzone w pojemnikach koloru brązowego.

Edukacja i wyrabianie nawyku właściwego segregowania odpadów będzie możliwe, dopiero wtedy gdy na terenie całego kraju, Unii, a nawet na świecie używane będą jednakowe oznaczenia i kolory. Zastosowanie barw jako wyznacznika do segregowania odpadów powinno być przemyślane. W innym przypadku może wywoływać skutki odwrotne i wręcz wprowadzać w błąd osoby chcące skorzystać z kosza na odpady komunalne. Przykładem jest litewska miejscowość Połąga, gdzie na odpady komunalne, postawiono na plaży wyłącznie pojemniki koloru zielonego, a na terenie całego miasta zastosowano jedynie pojemniki żółte.

Fotografia 13. Kontenery na odpady na plaży w miejscowości Połąga na Litwie
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 18 sierpnia 2016 r.

Fotografia 14. Deptak w centrum litewskiej Połągi
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 18 sierpnia 2016 r.

Zarówno nauce, jak i prewencji w zakresie odpadowym, nie służy zastosowanie wyłącznie jednego koloru koszy[599]. Skutkiem nieodpowiednich działań jest także to, że do koszy wrzucane są wszystkie odpady. A należy mieć nadzieję, że nie taki był zamiar właściwych władz albo przedsiębiorstwa zajmującego się gospodarowaniem odpadów na danym terenie. Kolejny przykład ustawienia wyłącznie, koszy na jedną frakcję odpadów obrazują Fotografie 18 i 19; należy dodać, że w okolicy nie ustawiono innych pojemników.

[599] Fotografie 13 i 14 posłużyły autorce także do rozważań prowadzonych w artykule pt. *Wybrane rozwiązania prawne jako źródło trudności edukacyjnych w zakresie gospodarowania odpadam*. W dniu przygotowywania niniejszego badania wskazywany artykuł był jeszcze niepublikowany.

Fotografia 15. Kontenery na odpady koloru żółtego ustawione w Estonii na wyspie Sarema w pobliżu wsi Kaali
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 15 sierpnia 2016 r.

Należy zwrócić uwagę, że także informacja na żółtym kontenerze stojącym z prawej strony (Fotografia 15), znacznie utrudnia decyzję, do którego pojemnika, trzeba wyrzucić opakowania plastikowe. W obu koszach mają znajdować się opakowania metalowe, plastikowe, kartony i inne (wielomateriałowe). Ale główna informacja na koszu stojącym z prawej strony wskazuje jedynie na plastik. Ku zdumieniu, pod nią naklejono informację o możliwości umieszczania tam takich samych frakcji, jak do kosza stojącego po lewej stronie. Fotografia 16 obrazuje, że tektura i papier w Estonii umieszczana może być w zielonych odpowiednio opisanych kontenerach.

Fotografia 16. Zielone kontenery na „tekturę i papier" zastosowane w Estonii
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 17 sierpnia 2016 r.

Na Litwie kosze koloru zielonego najczęściej stosowane są na odpady zmieszane komunalne, co obrazuje Fotografia 17.

Fotografia 17. Kontenery koloru zielonego przeznaczone na odpady komunalne na Litwie
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 19 sierpnia 2016 r.

Kolejne dwie fotografie obrazują badania prowadzone na Łotwie. Kosze na szkło i plastik są jednakowego czarnego koloru z wyróżnionymi elementami w kolorze żółtym — na frakcję w postaci plastiku, a w kolorze zielonym — na szkło (Fotografia 18). Natomiast kosz na makulaturę jest zobrazowany na kolejnej fotografii. Zastosowane tu kolory (Fotografia 19) znacząco odbiegają od najczęściej stosowanego na tę frakcję koloru niebieskiego (np. na Litwie — Fotografia 20) lub jak w Estonii, koloru zielonego.

Fotografia 18. Duże czarne kosze na szkło i plastik na Łotwie
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 17 sierpnia 2016 r.

Fotografia 19. Kosz na makulaturę stosowany na Łotwie
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 17 sierpnia 2016 r.

Na Fotografii 20 zobrazowano litewski przykład zastosowanych kolorów kontenerów na odpady segregowane. Obok siebie ustawiono kontener niebieski przeznaczony na papier, kontener koloru żółtego na plastik oraz kontener zielony na szkło.

Fotografia 20. Kontenery na odpady segregowane na Litwie
Źródło: Zasoby własne. Fotografia wykonana w dniu 18 sierpnia 2016 r.

Wskazana wcześniej istota prewencji powstawania odpadów na etapie projektowym związana jest z respektowaniem norm unijnych. W Polsce w tym zakresie obowiązuje ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami i odpadami opakowaniowymi[600]. Wypełnianie norm tzw. ustawy „opakowaniowej" ma być wyrazem realizacji celu ważnego dla Unii jakim jest ochrona środowiska. Cel w tym zakresie ma obejmować zmniejszenie ilości odpadów opakowaniowych[601]. Ograniczenie ich opakowań musi się odbywać już przy projektowaniu opakowania. Ponadto Unii zależy, aby przy produkcji opakowań wzięto pod uwagę stosowanie tzw. „czystych" produktów oraz tzw. „czystych" technologii. Transpozycja wymagań UE znalazła swój wyraz we wskazywanej ustawie z 2013 r., która obejmuje: wymagania jakim powinny odpowiadać opakowania wprowadzane do obrotu; zasady działania organizacji odzysku opakowań; zasady postępowania z opakowaniami i odpadami opakowaniowymi oraz zasady ustalania i pobierania opłaty produktowej. Warto zwrócić uwagę, iż przepisy wewnętrzne kształtują także prawa i obowiązki organizacji odzysku oraz dokonujących wewnątrzwspólnotowej dostawy odpadów opakowaniowych, produktów w opakowaniach i dystrybutorów produktów w opakowaniach. Zakres podmiotowy aktu nie pomija też eksportujących odpady opakowaniowe, opakowania, produkty w opakowaniach oraz prowadzących recykling lub inne procesy odzysku, a także wprowadzających opakowania lub produkty w opakowaniach i określa obowiązki użytkowników środków niebezpiecznych będących środkami ochrony roślin[602]. Dodatkowo od początku 2016 roku zaczęły obowiązywać przepisy opakowaniowe kierowane do przedsiębiorców działających w sektorze rybołówstwa i rolnictwa[603].

[600] T.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 150 ze zm.

[601] Istotny jest system norm prawnych w zakresie gospodarowania „odpadami" i „odpadami komunalnymi". Tu po pierwsze istotne są zasady środowiskowe zawarte w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska oraz przepisy ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach i ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

[602] Por. art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami…

[603] Por. art. 7 ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o gospodarce opakowaniami… Zob. także art. 8 pkt 24, tamże. Przepisy zobowiązują podmioty do złożenia marszałkowi województwa (do 15 marca każdego roku) zaświadczenia lub oświadczenia o pomocy *de minimis*. Obowiązek wynika z „wprowadzenia do obrotu" i odpłatnego lub nieodpłatnego udostępniania opakowań lub produktów w opakowaniach po raz pierwszy na terytorium kraju w celu używania lub dystrybucji. Wprowadzaniem do obrotu jest także import opakowań i produktów w opakowaniach oraz wewnątrzwspólnotowe nabycie opakowań lub produktów w opakowaniach na potrzeby wykonywanej działalności gospodarczej.

bliskości, której obowiązek realizacyjny jest niezbędny dla prawidłowego gospodarowania odpadami[691].

wzór oznakowania
środków transportu odpadów

wzór oznakowania środków transportu
przeznaczonych do transgranicznego transportu odpadów

Rycina 4. Wzory tablic oznakowania transportu odpadów na terenie kraju oraz środków transportu transgranicznego zgodne z „Załącznikiem nr 1" i „Załącznikiem nr 2" rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 7 października 2016 r. w sprawie szczegółowych wymagań dla transportu odpadów

Źródło: Kopia wzoru pochodzi z https://40ton.net/juz-od-24-stycznia-nowe-wymagania-w-transporcie-odpadow-dotyczace-oznakowania-ciezarowek/, dostęp na dzień 9 marca 2018 r.

6. Rola rzetelnego i normatywnego planowania

Normatywność planowania nie tylko w zakresie gospodarowania odpadami od lat budzi wiele wątpliwości w zakresie prowadzonych badań. Ich rola zależy od nadania im charakteru obowiązującego konstytucyjnego źródła prawa. Kiedy nie ma wyraźnego wskazania ustawodawcy co do formy ich podejmowania stają są blankietowymi deklaracjami bez możliwości ich weryfikacji[692].

Obecnie obowiązującym aktem planowym o zasięgu ogólnokrajowym w zakresie gospodarowania odpadami jest „Krajowy plan gospodarki odpadami 2022". Dokument został opublikowany 11 sierpnia 2016 r. jako uchwała nr 88 Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2016 r. w sprawie Krajowego planu gospodarki odpadami 2022[693]. Jak wskazano na stronie ministerialnej „dokument obejmuje zakres działań niezbędnych dla zapewnienia zintegrowanej gospodarki odpadami w kraju"[694]. W opinii Ministerstwa Środowiska zapewnia on kontynuację dotychczasowych zadań", ale zawiera też „nowe cele i zadania, które dotyczą 6 kolejnych lat, a perspektywicznie

[691] Na marginesie trzeba dodać, że przepisów rozporządzenia nie stosuje się do odpadów stanowiących towary niebezpieczne.

[692] Szerokie rozważania na ten temat zob. J.S. Kierzkowska, *Celowość tworzenia aktów planistycznych o charakterze środowiskowym w systemie prawa wewnętrznego*, [w:] J. Zimmermann (red.), *Aksjologia prawa administracyjnego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 843-860 oraz J.S. Kierzkowska, *Racjonalność rozwiązań alternatywnych formułowanych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych obejmujących obszar Natura 2000*, [w:] A. Kaźmierska-Patrzyczna, M. Król (red.), *Problemy wdrażania systemu natura 2000 w Polsce*, Wydawnictwo PZiTS, Szczecin 2013, s. 409-422 a także M. Górski, J.S. Kierzkowska, *Strategie, plany i programy*, [w:] R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), *System prawa administracyjnego, Prawo administracyjne materialne*, Tom 7, Z. Duniewska, M. Górski, J. Jagielski, J. Kierzkowska i in. (red.), C.H. Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN, Warszawa 2012 — współautorka III rozdziału, s. 179-221.

[693] M.P. z 2016 r. poz. 784.

[694] Https://www.mos.gov.pl/komunikaty/szczegoly/news/krajowy-plan-gospodarki-odpadami-2022/, dostęp na dzień 6 grudnia 2017 r.

Wykres 25. „Czynniki sfery zewnętrznej" wpływające na kształt prawa odpadowego (gospodarowania odpadami) w Polsce
Źródło: Opracowanie własne.

Powyższe ustalenia pozwalają na klasyfikację „czynników sfery zewnętrznej", których istnienie ma wpływ na tworzenie prawa w zakresie gospodarowania odpadami. Klasyfikacja oparta o zasady wynikające z prawa gospodarowania odpadami oraz obraną koncepcję porządkującą treść monografii, przedstawiona jest we „Wprowadzeniach" do poszczególnych rozdziałów. W tych założeniach pogrupowanie czynników i ich kolejność zatacza pewien krąg myślowy (uzasadniony we wstępie monografii i we wprowadzeniach do rozdziałów). W przyjętej ogólnej koncepcji klasyfikacyjnej istotne znacznie ma prawna hierarchia gospodarowania odpadami, która wraz z innymi normami prawnymi i zasadami zawartymi w ustawie o odpadach pozwoliła na zdiagnozowanie i pogrupowanie tytułowych czynników. Badania pozwalają też